

DE GRUYTER
OPEN

Порівняльна професійна педагогіка 4(3)/2014
Comparative Professional Pedagogy 4(3)/2014

УДК 378378-057.85:81](73)

ВІТА КОРНІЄНКО, канд.пед.наук, доцент
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Адреса: мікрорайон Сонячний 57, кв. 56, Кривий Ріг, 50027, Україна
E-mail: vitakornienko@gmail.com

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ГУМАНІТАРНИХ НАУК
З ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА США**

АНОТАЦІЯ

Здійснено аналіз наукових досліджень учених різних країн, які розглядають різні аспекти професійної підготовки в освітніх системах розвинених країн. Розглянуто моделі професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні. Проаналізовано професійну підготовку бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в США та здійснено порівняльний аналіз моделей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук у галузі прикладної лінгвістики в університетах України та США. Визначено стільні та відмінні підходи до використання нових технологій навчання, структури та змісту освітніх програм, оцінки системи та наукових методів викладання, практичної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики, акредитації та сертифікації кваліфікацій бакалавра гуманітарних наук з прикладної лінгвістики. Визначено загальні позитивні характеристики професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в університетах США й України.

Ключові слова: професійна підготовка, бакалавр гуманітарних наук, прикладна лінгвістика, нові технології навчання, освітня програма, оцінка, акредитація, сертифікація, методи викладання.

ВСТУП

Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні набуває великого значення, оскільки суспільство потребує конкурентоспроможних на ринку праці фахівців лінгвістичного профілю. При цьому постає питання якості підготовки таких фахівців у нашій державі. Щоб здійснити належний аналіз якості підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні ми звернулися до багаторічного досвіду професійної підготовки таких фахівців у провідних країнах, а саме у США.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою нашого дослідження є здійснення порівняльного аналізу моделей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в університетах України та США. Завдання дослідження полягає у вивченні практики професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні та США; здійсненні порівняльного аналізу моделей такої підготовки в університетах України та США; виокремленні загальних позитивних характеристик підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в США та Україні.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Упродовж останніх десятиліть українськими науковцями активно здійснюються порівняльно-педагогічні дослідження професійної підготовки фахівців у системах

освіти розвинених країн: США, Німеччини, Канади, Франції, Великої Британії, Китаю, Австралії, країн Скандинавії, Польщі (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, В. Кудін, М. Лещенко, О. Матвієнко, Н. Мукар, О. Огієнко, І. Руснак, А. Сбруєва та ін.). Okремі аспекти професійної підготовки фахівців з іноземної мови у педагогічному досвіді США стали предметом досліджень І. Пасинкової (професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з іноземної мови), О. Мартинюк (професійна підготовка магістрів технічного перекладу), О. Зіноватної (підготовка філологів магістерського рівня), Л. Черній (компетентнісний підхід у фаховій підготовці вчителів іноземної мови) та ін. питання формування змісту навчання, професійних компетенцій, форм організації навчальної діяльності, використання інноваційних педагогічних технологій у підготовці фахівців проаналізовано у наукових студіях І. Дичківської, Р. Гуревича, Т. Коваль, Л. Морської, Л. Романишиної, Р. Шарана та ін. Ретроспективний аналіз розвитку прикладної лінгвістики здійснено у працях П. Ангеліса (P. Angelis), Л. Блумфілда (L. Bloomfield), А. Девіса (A. Davies), Р. Каплана (R. Kaplan) та ін. Значний інтерес становлять результати досліджень американських науковців В. Грейба (W. Grabe), Д. Ларсен-Фрімана (D. Larsen-Freeman), Т. Макнамара (T. McNamara), М. Сельс-Мурсія (M. Celce-Murcia), А. Ховатта (A. Howatt) та ін.

ВІКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для здійснення якісного аналізу моделей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні ми звернулися до багаторічного досвіду професійної підготовки таких фахівців у провідних країнах, а саме США.

Порівняльний аналіз моделей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в університетах України та США свідчить про спільні та відмінні аспекти організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України та США; спільні та відмінні підходи до використання нових інноваційних технологій навчання, структури та змісту освітніх програм, системи оцінювання, науково-методичного забезпечення навчального процесу, практичної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики, акредитації та сертифікації кваліфікації бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики [3, с. 178–179].

Як в Україні, так і у США освіту можна отримати в державних і приватних вищих навчальних закладах. Більшість приватних навчальних закладів видають дипломи державного зразка про закінчення ВНЗ. У США освіта переважно державна, контролюється та фінансується на трьох рівнях: федеральному, штатному та місцевому [1]. У будь-якому приватному університеті може безкоштовно навчатися талановитий студент. У кожному штаті існує свій університет. Okрім того, існує рейтинг університетів, від якого залежить подальше працевлаштування випускника.

Зауважимо, що в США існують коледжі, у яких за 2 роки можна отримати ступінь, що відповідає рівню середньої освіти, а також коледжі, де за 4 роки навчання можна отримати ступінь бакалавра [7, с. 203–205].

Після закінчення університету України можна отримати ступінь бакалавра (після чотирьох років навчання) та магістра (після шести років навчання).

Для вступу в університет України необхідно скласти ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання) з предметів, необхідних для вступу у ВНЗ за обраною спеціальністю, а також пройти конкурс атестатів. Це дозволяє абітурієнтам подати документи для вступу до не більш ніж п'яти вищих навчальних закладів. У США відбір та зарахування абітурієнтів може бути відкритим, конкурсним та селективним у залежності від престижу ВНЗ. Існують також загальні вимоги до вступу у ВНЗ як у США, так і в Україні: наявність документу про закінчення повної середньої освіти,

перелік вивчених предметів та отримані оцінки, загальна кількість балів за спеціальні тести, рекомендації-характеристики вчителів школи та адміністрації, результати співбесіди при вступі. До уваги також беруть характеристику з церкви, суспільних організацій, документи про участь в шкільних олімпіадах, фестивалях, науково-технічних гуртках, спортивних секціях, художній самодіяльності тощо [7]. Такі додаткові документи є важливими, оскільки свідчать про старанність, схильності, особисті якості абитуриєнта.

Навчальний рік в американських ВНЗ триває зазвичай дев'ять місяців – з кінця січня або вересня до травня або червня і складається з 15–16-тижнів. В деяких ВНЗ навчальний рік складається з трьох 10–11-тижневих семестрів [7].

Варто наголосити, що в американських та в деяких українських ВНЗ викладач обирає форму екзамену в кінці семестру, а деякі студенти мають змогу автоматично отримати оцінку за предмет без складання екзамену. Але на відміну від українських, американські студенти можуть складати заліки та екзамени декілька разів, не підлягаючи відрахуванню.

Після отримання ступеня бакалавра в Україні можна отримати ступінь магістра, а після навчання в аспірантурі – кандидата наук. Ступінь доктора наук можна отримати після навчання в докторантурі, але це не є обов'язковою вимогою. В США поняття «ступінь кандидата наук» та «аспірантура» відсутні. Для отримання ступеня доктора необхідно вступити до докторантury та мати магістерський диплом. У деяких університетах достатньо мати ступінь бакалавра [1].

Зазначимо, що порівняння моделей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні та США варто розпочати з загальної організації системи вищої освіти у двох державах. Так, система вищої освіти США не підпорядковується єдиному державному управлінню і не є державною формою власності. Місцеві органи управління штатів контролюють та ліцензують навчальні заклади та програми, чинні на їх території, а процесом акредитації та оцінки якості займаються недержавні установи. Це стосується як державних, так і приватних вищих навчальних закладів. На противагу американській системі вищої освіти, в Україні вищі навчальні заклади підпорядковуються освітнім державним органам, а саме Міністерству освіти і науки, та законодавчим постановам, зокрема: Наказу Міністерства Освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» [4], Постанові Кабінету Міністрів України № 65 від 20 січня 1998 р. «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» [6], Постанові Кабінету Міністрів України № 1719 від 13.12.2006 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» [5], закону України «Про освіту» [2] тощо. Водночас маємо зазначити, що законодавча база в Україні у галузі підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики потребує вдосконалення та реформування.

Як свідчить аналіз діяльності університетів, що готують бакалаврів з прикладної лінгвістики, навчання студентів за цією спеціальністю є значно дешевшим в Україні, ніж в Америці, навіть з урахуванням різного рівня життя. Але на відміну від України в США існує досить приваблива система пільг для студентів (наприклад, соціальні). Також студент може отримати позику як у фінансових організаціях, так і безпосередньо в університеті. Існують також спонсорські організації або приватні/державні підприємства, які повністю оплачують студентові навчання, але за умови, що майбутній спеціаліст буде працювати на цьому підприємстві. Завдяки високій

вартості навчання університет може надавати окрім пільги винятковим студентам та забезпечувати високотехнічний навчальний процес і сучасне устаткування аудиторій. В Україні фінансування вищих навчальних закладів відбувається переважно за державні кошти (окрім приватних), а також платної форми навчання. На жаль, економічна криза в державі зумовила брак коштів та недофінансування освітньої галузі, тому значно зменшилася кількість місць для навчання студентів за державні кошти, призупинився розвиток та вдосконалення навчального процесу за допомогою високотехнологічних засобів навчання, недостатньо здійснюється оновлення устаткування аудиторій сучасним обладнанням для використання технологій для вивчення іноземних мов.

Зазначимо, що в США підготовка бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики відбувається за денною та дистанційною формами навчання, в Україні – за денною та заочною. Якщо в Україні співвідношення зазначених форм навчання становить 50 %/50 %, то в США переважає саме денна форма навчання, і лише деякі навчальні заклади пропонують підготовку бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики дистанційно. Значні відмінності в організації підготовки бакалаврів гуманітарних наук в Україні та США мають місце в практичній підготовці, адже в Україні для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю «Прикладна лінгвістика» існує лише педагогічна практика. У США до практичної підготовки студентів підходять значно серйозніше. Керівництвом університету виділяється велика кількість годин на практику. Okрім педагогічної практики студент має змогу пройти виробничу практику, адже майбутній фахівець з прикладної лінгвістики має широкий спектр робочих місць для застосування отриманих під час навчання вмінь та навичок. Стажування українські та американські студенти-бакалаври проходять на останньому курсі навчання.

Аналіз американських та українських навчальних планів [3, с. 57–79; 3, с. 147–168] показав, що існує суттєва різниця у змісті підготовки українських та американських фахівців з прикладної лінгвістики. Так, у навчальних планах підготовки бакалаврів гуманітарних наук у США спостерігається гармонічне поєднання широкого спектру дисциплін гуманітарного циклу і прикладних наук у розділі дисциплін професійної та практичної підготовки. Зауважимо, що навіть розділ лінгвістики вивчається настільки поглиблено, що охоплює велику кількість таких предметів, як синтаксис, фонологія, морфологія, когнітивна лінгвістика, історична лінгвістика, мова та культура, оволодіння другою мовою, фонетика, філософія мови, порівняльний синтаксис, психолінгвістика, романські мови та їх історія, семантика, білінгвізм та багато інших. На жаль, в навчальних планах ВНЗ України, які готовують бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики, у циклі дисциплін професійної та практичної підготовки вивчається лише практика мовлення, теорія та практика перекладу, методика викладання інформатики та методика викладання іноземної мови. Незважаючи на можливість працевлаштування бакалаврів українських ВНЗ на посадах, пов’язаних з ІТ-технологіями, найбільша увага все ж приділяється викладацькій практиці. Так, за даними Волинського національного університету імені Лесі Українки фахівець зі ступенем бакалавра з прикладної лінгвістики може обіймати такі посади: викладач англійської мови у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах усіх рівнів акредитації та ступенів (у тому числі й з поглибленим вивченням іноземної мови); філолог-інженер, філолог-дослідник у науково-дослідних інститутах та лабораторіях; професійний перекладач; викладач німецької мови у загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів та ступенів (у тому числі й з поглибленим вивченням іноземної мови),

а також у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації; викладач французької мови у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та ступенів (у тому числі й з поглибленим вивченням іноземної мови); інженер-програміст; системний адміністратор; філолог-інженер; інженер у навчальних закладах, банківських установах, медичних центрах, центрах прикладної та експериментальної лінгвістики, науково-дослідних інститутах, бюро стандартів, бюро прикладних соціологічних досліджень, видавничих та редакторських установах; викладач іноземних мов (англійської, німецької), інформатики; перекладач. Оскільки перелік предметів досить обмежений та спрямований на знання двох мов і методик їх викладання, студент не цілком розуміє, що саме він має робити у своїй професійній діяльності. Це свідчить про необхідність складання стандартів підготовки прикладного лінгвіста, а також вдосконалення навчальних планів і програм.

У процесі аналізу освітніх можливостей вищих навчальних закладів щодо підготовки бакалаврів з прикладної лінгвістики виявлено, що освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» за спеціальністю «Прикладна лінгвістика» у 2012 році можна було одержати у таких ВНЗ України: Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Дніпропетровському університеті імені Альфреда Нобеля, Донецькому національному університеті, Закарпатському державному університеті, Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, Київському національному лінгвістичному університеті, Навчально-науковому інституті української філології та соціальних комунікацій, Національному аерокосмічному університеті ім. Н. Е. Жуковського, Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», Національному університеті «Львівська політехніка» (Інституті комп’ютерних наук та інформаційних технологій), Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля, Українському інституті лінгвістики та менеджменту, Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Черкаському державному технологічному університеті. Склад вищих навчальних закладів кожного року може змінюватися, оскільки один університет може отримати акредитацію на викладання спеціальності, а інший – втратити.

Аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики показав, що у США, як і в Україні, навчальні плани складаються з блоку обов’язкових (нормативних) дисциплін та блоку вибіркових дисциплін. Але зміст цих блоків значно відрізняється. Так, в Україні блок обов’язкових дисциплін містить: цикл гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, цикл дисциплін загально-професійної підготовки та цикл дисциплін за професійним спрямуванням. Структура навчальних планів ВНЗ США залежить безпосередньо від навчального закладу та його внутрішнього укладу. Узагальнюючи, можна зазначити, що блок обов’язкових дисциплін містить загальноосвітні курси та курси за професійним спрямуванням. Що стосується блоку вибіркових дисциплін, то зауважимо, що в українських навчальних планах вибіркові навчальні дисципліни складаються з дисциплін самостійного вибору ВНЗ та дисциплін вільного вибору студентів. В американських навчальних планах лише зазначається, що студент має обрати курси за вибором. У деяких навчальних планах подається перелік предметів, а в інших – ні. У такому випадку студент має звернутися до радника факультету. Студент може обрати будь-який курс з переліку курсів на вибір, щоб отримати відповідну кількість кредитів, яка відповідає вимогам до одержання бакалаврського ступеня. Зауважимо, що також існують певні розбіжності у кількості годин, що обумовлено законодавчою освітньою базою обох держав. Так, в Україні кількість кредитів становить 60 кредитних годин

або 2160 академічних годин. У США ця кількість становить 120 кредитних годин або, відповідно, 4320 академічних годин.

Виокремимо загальні позитивні характеристики підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики у США:

1. Демократичний підхід до навчання студентів, викладач не позиціонує себе як лідера. Викладач у навчальному процесі виступає у ролі радника, старшого товариша, який дає студентам можливість відчувати себе більш вільними та готовими до сприйняття нової інформації.

2. Викладання дисципліни з застосуванням великої кількості таких допоміжних засобів, як підручники, посібники, прикладні й роздавальні матеріали; використанням різних методик викладання в залежності від матеріалу, що вивчається, а також нетрадиційних форм організації навчання.

3. Широке застосування інформаційних, інтерактивних та комп'ютерних технологій. Ці технології використовуються як допоміжні засоби навчання або як основні у поєднанні з традиційними засобами навчання.

4. Велика кількість курсів за професійним спрямуванням, що дає можливість студентам отримати хороші професійні знання та навички.

5. Диверсифікація практичної підготовки, що займає досить тривалий період часу. Студент має можливість працювати безпосередньо на майбутньому місці роботи, що дає повне розуміння своєї професійної діяльності. Сервіси з працевлаштування при університетах допомагають майбутнім фахівцям з прикладної лінгвістики визначитися з майбутнім місцем роботи.

6. Висока мобільність студентів, що уможливлює обмін досвідом для бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики як в межах держави, так і за кордоном.

Позитивними характеристиками підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в Україні є:

1. Розподіл навчального плану підготовки бакалаврів з прикладної лінгвістики на різні цикли дисциплін, що дає можливість студентам бути всебічно обізнаними.

2. Прийнятна вартість навчання, що відкриває абітурієнтам можливість отримати сучасну та відповідно нову в Україні професію, яка охоплює широкий спектр посад для працевлаштування.

3. Можливість навчатися за денною та заочною формами навчання, що розширює можливості абітурієнтів одержати бажаний фах з прикладної лінгвістики.

ВИСНОВКИ

Таким чином, робимо висновок, що поєднання американського та українського досвіду підготовки бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики поліпшить якість навчання вітчизняних студентів. Удосконалення освітніх програм підготовки бакалаврів з прикладної лінгвістики України, створення стандартів підготовки таких фахівців, їх асоціацій, забезпечення виробничої практики, створення умов для мобільності студентів – все це значно покращить підготовку бакалаврів з прикладної лінгвістики в Україні та підніме якість їх освіти на вищий щабель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бідюк Н. М. Використання технологій активного навчання у підготовці майбутніх лінгвістів у США / Наталя Бідюк// Наук. записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. “Педагогіка і психологія”. – 2010. – Вип. 33. – С. 443–447.

DE GRUYTER
OPEN

Порівняльна професійна педагогіка 4(3)/2014
Comparative Professional Pedagogy 4(3)/2014

2. Закон України «Про освіту» від 23.03.1996 р., № 199/96 вр (100/96 вр) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=10060-12>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Корніenko В. В. Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Віта Вікторівна Корніенко, Національна академія прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Х., 2012. – 230 с.
4. Наказ Міністерства Освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» № 161 від 02.06.93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 1719 від 13.12.2006 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-p>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20 січня 1998 р. «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 677 від 23.04.99 № 1482 від 13.08.99) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1059.58.0>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
7. Сравнительная характеристика систем образования Украины и США [Текст] / Н. Н. Топчий [и др.] // Проблемы и перспективы развития образования : материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). – Пермь : Меркурий, 2011. – Т. 2. – С. 203–205.